

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента

Ніколаєнко Юлії Олександрівни

на дисертаційне дослідження Лущик Юлії Миколаївни «Професійна підготовка майбутніх аграріїв у вищих навчальних закладах Великої Британії», представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Сучасні соціально-економічні трансформації, стрімкий розвиток інформаційних технологій, інтеграційні тенденції та розширення міжнародного співробітництва у різних сферах суспільного життя зумовлюють необхідність реформування системи вищої освіти України. З огляду на це змінюються вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців, від яких очікують не лише володіння фаховими знаннями, уміннями і навичками, але й високий рівень професійної культури та готовність до постійного самовдосконалення. Це особливо актуально для системи аграрної освіти, оскільки аграрно-промисловий комплекс є одним із найбільш перспективних напрямків економічного розвитку нашої держави і гостро потребує якісно нового кадрового забезпечення. У цьому контексті важливим є вивчення досвіду країн з високим рівнем сільськогосподарського виробництва та розвиненою системою аграрної освіти. Однією з таких країн є Велика Британія, де підготовка майбутніх аграріїв поєднує вікові традиції та інноваційність.

У дисертаційному дослідженні Ю. М. Лущик переконливо обґрунтовано доцільність вивчення досвіду професійної підготовки аграріїв у Великій Британії для модернізації системи аграрної освіти в Україні та наближення вітчизняної підготовки фахівців аграрного профілю до міжнародних стандартів. Авторка також показує, що незважаючи на значну кількість наукових праць, в яких висвітлюються різні аспекти вищої освіти у Великій Британії, узагальнення теорії і практики підготовки фахівців аграрного профілю в британських університетах не знайшло свого належного відображення в окремому дослідженні. Отже, можна з упевненістю стверджувати, що

дисертація Ю. М. Луцик «Професійна підготовка майбутніх аграріїв у вищих навчальних закладах Великої Британії» є актуальною і відповідає викликам сьогодення.

Аналіз тексту дисертації та автореферату дає підстави зазначити, що науковий апарат дослідження представлено авторкою чітко і обґрунтовано. Доцільно визначено об'єкт і предмет дослідження, коректно сформульовано його мету та завдання, які відображають основні етапи наукового пошуку. Логічним і обґрунтованим є вибір методів дослідження, що сприяло успішному вирішенню поставлених завдань.

Варто відмітити значний обсяг роботи, здійснений дисертанткою щодо вивчення і аналізу чималої джерельної бази, що налічує 283 найменування, з яких 185 англійською мовою. Це офіційні урядові документи, матеріали Академії вищої освіти Великої Британії, провідні британські і міжнародні фахові періодичні видання, офіційні сайти британських університетів, матеріали фахових кваліфікаційних комітетів Великої Британії у галузі сільського господарства. Це дало змогу обґрунтовано узагальнити теоретичні основи та практичний досвід професійної підготовки майбутніх аграріїв у Великій Британії.

Позитивної оцінки заслуговує ретельний аналіз передумов становлення аграрної освіти Великої Британії у контексті суспільно-політичних та соціально-економічних закономірностей історичного розвитку країни та особливостей розвитку системи професійної підготовки у вищих навчальних закладах. Авторкою логічно визначено і обґрунтовано два етапи розвитку професійної підготовки майбутніх аграріїв у Великій Британії – офіційне визнання багаторівневої професійної підготовки майбутніх аграріїв (1964 – 1991 рр.) та диверсифікація професійної підготовки майбутніх аграріїв з урахуванням вимог сучасної освіти (1992 – 2016 рр.). Визначено мету, завдання і зміст професійної підготовки аграріїв на кожному етапі. Порівняльний аналіз обох етапів представлено у вигляді таблиці у додатку В, яка наочно узагальнює результати наукового пошуку першого розділу дисертаційного дослідження.

Вагомим здобутком Ю. М. Луцик є конкретизація понятійно-категоріального апарату дослідження. На основі аналізу наукових джерел та офіційних документів уточнено зміст базових понять, які характерні для англomовного освітнього простору, зокрема «підготовка» (training), «професійне навчання» (vocational education), «професійна освіта» (professional education). Конкретизовано зміст понять «аграрна освіта» і «професійна підготовка майбутніх аграріїв», визначено мету, завдання та принципи професійної підготовки майбутніх аграріїв у вищих навчальних закладах Великої Британії. Необхідно відзначити те, що авторка приділяє увагу розмежуванню таких ключових понять дослідження, як бенчмарк (benchmark) – критерій щодо визначення стандартів, і бенчмаркінг (benchmarking) – процес визначення і адаптації наявних прикладів ефективної діяльності для покращення власної роботи.

Заслуговує на схвалення ґрунтовний аналіз таких офіційних документів, як «Вихідні положення академічних стандартів щодо сільського господарства, садівництва, лісництва, наук про продовольство і харчування, наук про споживача», що описує стандарти щодо ступенів вищої аграрної освіти, та «Придатність до працевлаштування», що встановлює співвідношення між знаннями, уміннями і здатностями студентів-аграріїв та вимогами і потребами роботодавців у сфері сільського господарства. Значна увага у дослідженні приділяється детальній характеристиці основних кваліфікаційних рівнів фахівців аграрної галузі, а також особливостям організації професійної підготовки аграріїв у Великій Британії, серед яких можливість здобувати освіту в коледжах подальшої освіти, монотехнічних галузевих закладах і на факультетах університетів. Варто позитивно оцінити те, що основні теоретичні положення щодо особливостей професійної підготовки аграріїв проілюстровано прикладами практичної діяльності вищих аграрних навчальних закладів Великої Британії, таких як Королівський сільськогосподарський університет, Університет Харпер Адамс, Університет Хердфоршира, Університетський коледж Рітл тощо. Дисертанткою доведено, що багаторівнева система підготовки фахівців аграрного профілю у Великій Британії має ряд переваг,

зокрема спрямованість на особистість того, хто навчається, диверсифікація і реагування на кон'юнктуру ринка праці, орієнтація на «освіту упродовж життя», можливість взаємодії різних провайдерів аграрної освіти та інтегрованість у світову освітню систему.

Позитивно оцінюємо здобуток авторки у вивченні досвіду професійної підготовки майбутніх аграріїв у вищих навчальних закладах Великої Британії. Значний інтерес викликає аналіз навчальних програм різних аграрних університетів та інших закладів освіти. Дослідниця робить акцент на тому, що традиційні програми, як от сільське господарство, тваринництво, рослинництво, аграрний менеджмент, поєднуються із інноваційними, наприклад, екологічне тваринництво, екологічне землеробство, генетика і біотехнології, агротуризм, менеджмент глобальних екосистем тощо. У процесі дослідження дисертанткою було з'ясовано, що підготовка майбутніх аграріїв здійснюється на засадах дотримання оптимального балансу між природничими, суспільними і фаховими дисциплінами, а також блоками теоретичного навчання і практики, аудиторного навантаження і самостійної роботи.

Схвальної оцінки заслуговує висвітлення особливостей використання різноманітних форм, методів і засобів професійної підготовки в британських аграрних університетах, серед яких зацікавленість викликають тьюторіали, семінари, що проводяться студентами, робота в групах над реальними проектами із залученням зовнішніх організацій, кероване самонавчання, перевернуте навчання, система PRS (цифрові системи оцінювання індивідуальних відповідей). Важливо, що дисертантка не просто описує особливості вищезазначених форм, методів і засобів, але й аналізує їх переваги і недоліки у навчальному процесі.

Необхідно відзначити практичне значення дисертаційного дослідження. Авторкою окреслено основні напрямки впровадження передового британського досвіду професійної підготовки майбутніх аграріїв у закладах вищої освіти України та запропоновано ряд заходів щодо підвищення якості вітчизняної системи підготовки фахівців аграрного профілю на державному, регіональному та університетському рівнях. На нашу думку, доцільними є пропозиції

дослідниці щодо розробки «Вихідних положень академічних стандартів для аграрних наук і наук про продовольство» та профілів «Придатності до працевлаштування у сільському господарстві й суміжних галузях», а також удосконалення наявних і розробки нових навчальних програм, які відповідатимуть сучасним потребам агропромислового комплексу. Цілком доречними вважаємо пропозиції щодо впровадження у навчальний процес таких сучасних форм, методів і засобів, як лекцій-прес-конференцій, навчальних занять на підприємствах, польових екскурсій, тьюторських занять, семінарів, які проводяться студентами, Інтернет-лекцій, вебінарів, що сприятиме переорієнтації аграрної освіти з теорії на практику, підвищенню рівня самостійності та відповідальності студентів у навчальному процесі та мотивуватиме їх до постійного саморозвитку.

Матеріали дослідження було впроваджено у навчально-виховний процес Черкаського державного технологічного університету (довідка № 1621/01–12.02 від 04.10.2017 р.), Сумського національного аграрного університету (довідка № 2776 від 09.10.2017 р.), Уманського національного університету садівництва (довідка № 01–10/988 від 17.10.2017 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10–977 від 16.11.2017 р.).

Вважаємо за необхідне позитивно оцінити велику кількість ілюстративного та узагальненого у вигляді таблиць матеріалу, що представлений у додатках, а також схеми і рисунки в основному тексті дисертації, які вдало доповнюють теоретичну частину і систематизують результати наукового пошуку.

У загальних висновках дисертації відображено основні наукові та практичні результати дослідження. Сформульовані висновки є достатньо аргументованими та відповідають меті і завданням дослідження.

Основні положення дисертації мають достатній рівень апробації, про що свідчить участь Ю. М. Лущик у міжнародних науково-практичних конференціях.

Результати дослідження висвітлено у 14 одноосібних публікаціях, з яких 6 статей у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 7 – у матеріалах конференцій.

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дозволяє стверджувати, що у ньому адекватно відображено зміст і результати проведеної дослідницької роботи. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дискусійні положення, зауваження і побажання до дисертації.
Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Ю. М. Луцик та визнаючи вагомість отриманих результатів, вважаємо за необхідне відмітити певні дискусійні положення та висловити ряд зауважень і побажань.

1. На нашу думку, у третьому розділі недостатньо уваги приділяється визначенню основних підходів до професійної підготовки майбутніх аграріїв у Великій Британії. Дисертантка у двох абзацах лише перераховує їх. Вважаємо за необхідне більш детальне розкриття змісту поняття «підхід до навчання» з огляду на те, що це базова категорія, яка впливає на вибір методів і засобів професійної підготовки.
2. На наш погляд, авторці варто було б чіткіше конкретизувати поняття «форми, методи і засоби підготовки» у контексті дослідження професійної підготовки аграріїв у Великій Британії. Зокрема, лекції, тьюторіали і семінари спочатку представлено як «формати навчання і викладання» (с. 131), надалі вони характеризуються як методи, а у висновках до третього розділу подані як форми навчання (с. 186).
3. У підрозділі 3.1, а також у додатках М, Н, П дисертанткою детально проаналізовано види оцінювання результатів навчання студентів у британських аграрних університетах. З нашої точки зору, було б доцільно розкрити такий важливий аспект, як критерії оцінювання.
4. З огляду на ґрунтовний аналіз досвіду професійної підготовки аграріїв у Великій Британії, дисертантці варто було б розробити методичні рекомендації для викладачів українських вищих навчальних закладів щодо впровадження у навчальний процес інноваційних форм, методів і

засобів для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю, що значно підсилило б практичне значення дослідження.

Висловлені побажання і зауваження не знижують наукової цінності дисертації, не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження і є приводом для наукової дискусії.

Загальний висновок. Аналіз дисертації, автореферату і опублікованих праць дає підстави стверджувати, що дослідження «Професійна підготовка майбутніх аграріїв у вищих навчальних закладах Великої Британії» є завершеною самостійною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному рівні і за актуальністю, змістом, одержаними результатами, обсягом та оформленням відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка Луцик Юлія Миколаївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних і
соціальних дисциплін
Полтавської державної аграрної академії

Ю.О. Ніколаєнко